

■ Orijinal Makale

İstanbul'da COVID-19 Pandemi Sürecinde Ebeveynlerin Farkındalık ve Kaygı Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of Parents' Awareness and Anxiety Levels During the COVID-19 Pandemic Process in Istanbul

Rabia Merve Palalıoğlu*¹ , Halil İbrahim Erbyık²

¹ Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Ümraniye Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

² Üsküdar Üniversitesi, Ameliyathane Hizmetleri; Dr. Moral Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği, İstanbul, Türkiye

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı, ebeveynlerin çok önemli ve acil bir halk sağlığı problemi olan COVID-19 salgın sürecinde hissettikleri kaygı, sergiledikleri tutum, psikolojik yaklaşım ve farkındalık düzeylerini belirlemek, koruyucu halk sağlığı çalışmalarına katkıda bulunmaktır.

Gereç ve Yöntem: Bu tanımlayıcı ve kesitsel çalışma 30 Mart - 30 Mayıs 2020 tarihleri arasında İstanbul'daki bir eğitim araştırma hastanesinin çocuk hastalıkları poliklinikleri ve çocuk acil servislerinde uygulanan anketle yaşları 22 ile 57 arası değişen, 516 ebeveyn ile gerçekleştirildi.

Anket formu yalnızca internet yoluyla QR kodu yöntemi kullanılarak katılımcılara iletildi. Survey Monkey aracılığıyla çevrimiçi olarak anket yanıtları toplandı.

Bulgular: Sağlık Bakanlığının salgına karşı aldığı önlemleri yeterli bulma oranı %44,2 olarak bulunmuştur. COVID-19'a bağlı vaka ve ölüm sayılarının Türkiye'de azaltılabilmesi için yapılması gerekenler arasında en yüksek oranda %23,6 ile bakanlık tarafından alınan önlemler bulunmaktadır. Eğitim durumu yükseldikçe anksiyete puanlarının azaldığı görülmektedir ($p=0,036$; $p<0,05$). Sağlık çalışanı ebeveynlerin anksiyete puanı, sağlık çalışanı olmayanlardan düşük bulunmuştur ($p=0,016$; $p<0,05$). Evdeki kişi sayısı arttıkça anksiyete puanları yüksek bulunmuştur ($p=0,034$; $p<0,05$). Çocuğunun aşıları tam olanların anksiyete puanları, çocuğunun aşıları tam olmayanlardan yüksek bulunmuştur ($p=0,021$; $p<0,05$). Kan hastalığı ve kanser riski taşıyan ebeveynlerin anksiyete puanları, riski taşımayanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük saptanmıştır ($p=0,034$; $p<0,05$). Ebeveynlerin % 71,5'inde yüksek düzeyde COVID-19 farkındalığı tespit edilmiştir. %59,5'inde orta düzeyde anksiyete, % 38,6'sında yüksek düzeyde COVID-19 anksiyetesi tespit edilmiştir. COVID-19 endişesi nedeniyle evden dışarı çıkmaktan kaçınma oranı ise %88,7'dir bulunmuştur.

Sonuç: Salgın tedavisi ve uzun vadeli etkileri henüz bilinmemektedir. Çalışma evrenine dahil ettiğimiz ebeveynlerin büyük çoğunluğunda pandemi farkındalığı oldukça yüksek düzeydedir. Ancak, anksiyete puanlarının da oldukça yüksek saptanması dikkat çekicidir. Ebeveynler ve onların nispeten daha hassas durumdaki çocuklarının ruhsal ve fiziksel sağlığını korumak özel çaba gerektirmektedir. Sağlık çalışanları, gerekli önlemleri almalı, çocukları hakkında endişeler taşıyan anne babalara durumun ciddiyetini algılama ve nasıl davranacaklarına dair önderlik etme konusunda destek vermelidir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19; ebeveyn; farkındalık; kaygı; pandemi

Abstract

Background: The aim of this study is to determine the anxiety, attitude, psychological approach and awareness levels of parents during the COVID-19 epidemic, which is a very important and urgent public health problem, and to contribute to preventive public health studies.

Material and Methods: This descriptive and cross-sectional study was conducted with 516 parents aged between 22 and 57 years, with a questionnaire applied in the pediatric outpatient clinics and pediatric emergency services of a training and research hospital in Istanbul between 30 March and 30 May 2020. The questionnaire form was only delivered to the participants via the internet using the QR code method. Survey responses were collected online via Survey Monkey.

Results: The rate of finding the measures taken by the Ministry of Health against the epidemic to be sufficient was found to be 44.2%. Among the things to be done in order to reduce the number of cases and deaths related to COVID-19 in Turkey, there are measures taken by the ministry with the highest rate of 23.6%. It is seen that anxiety scores decrease as the education level increases ($p=0.036$; $p<0.05$). Anxiety scores of healthcare workers were lower than those of non-healthcare workers ($p=0.016$; $p<0.05$). As the number of people in the house increased, the anxiety scores were higher ($p=0.034$; $p<0.05$). Anxiety scores of those whose child's vaccinations were complete were found to be higher than those whose child's vaccinations were not complete ($p=0.021$; $p<0.05$). Anxiety scores of parents with blood disease and cancer risk were found to be statistically significantly lower than those without risk ($p=0.034$; $p<0.05$). A high level of awareness of COVID-19 was detected in 71.5% of parents. Moderate anxiety was found in 59.5%, and high-level COVID-19 anxiety in 38.6%. The rate of avoiding going out of the house due to COVID-19 concerns was 88.7%.

Conclusion: The exact treatment and long-term effects of the epidemic are not yet known. The awareness of pandemics in the vast majority of the parents we included in the study universe is quite high. However, it is striking that anxiety scores were also found to be quite high. Maintaining the mental and physical health of parents and their relatively vulnerable children requires special effort. Healthcare professionals should take the necessary precautions and support parents who are worried about their children in perceiving the seriousness of the situation and guiding them on how to behave.

Keywords: Anxiety; awareness; COVID-19; pandemic; parents

1. Giriş

Coronavirus hastalığı (COVID-19) ilk olarak 2019 sonlarında bildirildikten birkaç hafta sonra hızla tüm dünyaya yayıldı. Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından dünya çapında pandemi ilan edildi. Hastalık genelde üst solunum yolu rahatsızlığı yaparken, yaşlı veya kronik hastalığı olanlarda akut solunum sıkıntısı sendromu, pnömoni, çoklu organ yetmezliği ve hatta ölüme yol açmakta, gençler ve çocuklarda da hastalığın ciddi tesirleri gözlenmektedir. Hastalık sürecinde bedensel sorunların yanı sıra çeşitli psikolojik problemler yaşayan ebeveynlerde kaygı düzeylerinin yükseldiği belirlenmiştir (1).

Pandemi sırasında ortaya çıkan psikolojik tepkiler aşırı korkudan kayıtsızlığa kadar giden bir çeşitlilik gösterebilmektedir. Pandemi en sık görülen ruhsal bozukluklar; duygudurum, kaygı ve travma sonrası stres bozukluğudur. Geçmişte Coronavirus salgınları üzerine yapılan araştırmalar, psikolojik etkilerin her zaman kısa süreli olmadığını, şiddetli ve kalıcı ruhsal sorunlara yol açabildiğini göstermiştir (2).

Salgınlarda psikolojik tepkiler arasında; hastalanma ve ölüm

korkusu, tedavi gereken durumlarda hastalığı kapma endişesiyle sağlık kurumlarına başvurmaktan çekinme, geçim kaynaklarını kaybetme, izolasyonda iken çalışmama, işten çıkarılma endişesi, hastalıkla ilişkilendirilip toplum tarafından dışlanma ya da temaslı olarak değerlendirilip karantina altına alınma kaygısı, sevdiklerini koruyamama, onlara virüs bulaştırma ve virüs yüzünden sevdiklerini kaybetme düşüncesi ve karantina yer almaktadır (3).

Çalışmamız, Coronavirüs'ün ebeveynler üzerinde oluşturduğu psikolojik etkiyi değerlendirmek ve bu sürecin yönetiminde yeterli farkındalık, tutum ve bilgi düzeyini belirlemeyi amaçlamaktadır. Elde edilen sonuçlarla Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı'nın alacağı önlemlere ışık tutabilmek, sağlık sektörü çalışanları ve hastaları yönlendirmeye katkı sağlamak hedeflenmektedir.

2. Gereç ve Yöntemler

30 Mart - 30 Mayıs 2020 tarihleri arasında yürütülen bu tanımlayıcı ve kesitsel çalışma İstanbul'daki bir eğitim araştırma hastanesinin çocuk hastalıkları poliklinikleri ve çocuk acil servisinde uygulandı.

Çalışmanın g¼c¼ 1-β (β = II. tip hata olasılığı) olarak ifade edilir ve genel olarak araştırmaların %80 g¼ce sahip olmaları gerekmektedir. Çalışmamızda hastaneye başvuran 5000 ebeveyn den α=0.05 d¼zeyinde %80 g¼c¼ elde etmek için çalışmaya alınacak olgu sayısının 357 olarak saptandığı ancak kayıplar g¼z ¼n¼ne alındığında bu sayının 450 olarak almanın daha uygun olacağı g¼r¼lmektedir.

Anket çalışmasına katılmak için g¼n¼ll¼, QR kodu uygulaması kullanabilen ve 18-58 yaş aralığında olan ebeveynlerin çalışmaya dahil edilmesi planlandı. Depresyon, anksiyete ve psikoz tanısı almış ebeveynler ile ad¼lesan ebeveynler çalışma dışı bırakıldı. Okur yazar olmayan ebeveynler, COVID-19 ř¼pheli veya COVID-19 kesin tanılı ebeveynler çalışmaya dahil edilmedi. Veri toplama aracı olarak, oluşturduğumuz anket formu yalnızca internet yoluyla katılımcılara iletildi. Çevrimiçi QR kodu y¼ntemi kullanılarak Survey Monkey aracılığıyla evrimii olarak anket yanıtları toplandı. Pandemi tedbirleri sebebiyle yazılı formların dağıtılmasından kaçınıldı ve taraf tutma olasılığını engelleyebilmek adına y¼z y¼ze veya telefon ile veri toplama araçları tercih edilmedi.

Çalışmaya katılmak için g¼n¼ll¼, 18 yaş ¼zerinde, telefonunda QR kodu kullanım ¼zelliđi olan, randomize 700 ebeveyn e evrimii anket dağıtıldı. Katılımcılar arasından 91 kişinin 58 yaş ve ¼zerinde olduğu, 88 kişinin ise hiç cevaplamadığı g¼r¼ld¼. Bu 179 katılımcı çalışmaya dahil edilmedi. Kalan 521 kişiden anket sorularının t¼m¼n¼ cevaplamayan 5 kişi de çalışma dışı bırakıldı. Toplamda 22-57 yaş arasında 516 katılımcının t¼m soruları yanıtladığı g¼r¼ld¼.

Anket ebeveynlerin demografik verilerini, COVID-19 pozitif hastalarla temas ¼yk¼s¼n¼, COVID-19 hakkındaki bilgileri ve endişeleri, aldıkları tedbirleri ve salgına yaklaşımı araştıran 51 orijinal sorudan oluşmaktadır. COVID-19'un ebeveynlerdeki farkındalık ve kaygı d¼zeylerini belirlemek ayrıca aldıkları ¼nlemler açısından tutumlarını değerlendirmek için tasarlanan anket çalışmasının soruları belirlenirken T.C. Sağlık Bakanlığı'nın yayınladığı kılavuzlardan yararlanılmıştır (4-7).

Bu sorular içerik olarak incelenmiş ve uzman g¼r¼ř¼ de alınarak farkındalık ve kaygı başlıkları altında toplanmıştır. Yan tutmayı ¼nlemek adına anketin başında yer alan demografik ¼zelliklerin değerlendirildiği kısımda g¼n¼ll¼n¼n sağlık çalışanı olup olmadığı sorgulanmıştır. Anket sorularında ebeveyn e ait risk fakt¼r¼ mevcudiyeti, ebeveynin çocuğunun herhangi bir hastalık nedeniyle immunsupresif ve benzeri ilaç kullanım durumu ayrıca COVID-19'a karşı çocuğunun bağışıklığını arttırmak için

vitamin takviyesi gereksinimi sorgulanmış olup ebeveynlerin farkındalık ve kaygı d¼zeyleri, ilgili sorularla değerlendirilmiştir. Ebeveynlerin farkındalıklarını ¼lmede; 13-14-15-18-19-22-23-24-25-26-36-37-38-41-43-44-45-47-50-51 no'lu ve COVID-19'un ebeveynlerde yarattığı anksiyeteyi belirlemede; 16-17-30-32-33-34-35-39-40-42-46-48-49 no'lu sorular anket çalışmasında yer almaktadır.

COVID-19 ile ilgili kaygıyı ¼lmek için sorulan 13 soruya verilen yanıtlara g¼re, ebeveynlerde anksiyete d¼zeyini belirlemek ve COVID-19 farkındalığını değerlendirmek için sorulan 20 soruya verdikleri yanıtların dağılımına g¼re ebeveynlerde farkındalık d¼zeyini belirlemeye y¼nelik bir puanlama sistemi oluşturulmuştur. Her doğru cevap toplanmış, daha sonra standardizasyon için y¼zl¼k skalaya çevrilerek değerlendirmeye alınmıştır. Persentil değerleri %33,3 olarak kullanılıp farkındalığa ilişkin sınıflama oluşturulmuş olup farkındalığı belirten cevaplar bold şekilde belirtilmiştir. COVID-19'un çocuğuna bulaşabileceği d¼ř¼ncesinin ebeveyn ¼zerindeki etkisini araştıran soruda, Beck anksiyete ¼leđindeki 21 soruda yer alan belirtilerin bir kısmı (uyuşma/karınalanma, sıcak/ateş basmaları, halsizlik/titreme, çok k¼t¼ şeyler olacak korkusu, kalp çarpıntısı, baş d¼nmesi/sersemlik, boğuluyormuş gibi hissetme, nefes almada g¼c¼l¼k, ¼l¼m korkusu, midede rahatsızlık hissi) sorgulanmıştır (8).

Etik kurul onayı

Çalışma hastane etik kurul komitesi tarafından 14 Nisan 2020 tarihinde B.10.1.TKH.4.34.H.GP.0.01 / 84-15 / 04 / 2020-54132726-000-8582 / 00116578941 sayılı no ile onaylanmıştır.

Sağlık kurumu onayları

15916306-604.01.01 sayılı bilimsel araştırma başvurumuz, T.C. Sağlık Bakanlığı ve İstanbul İl Sağlık M¼d¼rl¼đ¼n'ce 2020-05-04T23_03_03 tarih ve no ile onaylanmıştır. Çalışmaya başlamadan ¼nce, t¼m g¼n¼ll¼lerden bilgilendirilmiş yazılı onam formu alınmıştır.

İstatistiksel analizler

¼rneklem sayısını belirlemek amacıyla G*Power (v3.1.7) programı kullanılarak g¼c¼ analizi yapıldı. İstatistiksel analizler Statistical Package for the Social Sciences, version 25 (IBM SPSS v.25) (PASW Statistics) kullanılarak yapıldı. Yaş, eğitim durumu, evdeki kişi sayısı, ocuk sayısı, çocuğunun kullandığı ilaçlar, çocuğunun aşılarının tam olması, temas ¼yk¼s¼, ebeveynlerin risk fakt¼r¼leri ile anksiyete ve farkındalık d¼zeyleri açısından karşılaştırmalar yapıldı. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metodlar (ortalama, standart sapma,

medyan, frekans, oran, minimum, maksimum) kullanıldı. Niceliksel verilerin normal dağılıma uygunlukları Shapiro-Wilk testi ve grafiksel değerlendirmeler ile sınılandı. Normal dağılım gösteren niceliksel verilerin iki grup karşılaştırmalarında Student t test; normal dağılım göstermeyen niceliksel verilerin iki grup karşılaştırmalarında ise Mann Whitney U test kullanıldı. Normal dağılım gösteren üç ve üzeri grupların karşılaştırmalarında Oneway ANOVA test ve ikili karşılaştırmalarında Bonferroni test uygulandı. Normal dağılım göstermeyen üç ve üzeri grupların karşılaştırmalarında Kruskal Wallis test ve ikili karşılaştırmalarında Bonferroni-Dunn test kullanıldı. Değişkenler arası ilişkilerin değerlendirilmesinde de Pearson Korelasyon Analizi kullanıldı. Anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirildi (9).

3. Bulgular

Çalışma tüm soruları cevaplayan yaşları 22 ile 57 arasında değişen 516 (ortalama yaş: $36,77 \pm 6,99$) ebeveyn ile gerçekleştirilmiştir. Demografik özelliklerin dağılımı, ebeveynlerin COVID-19 ile ilgili farkındalığını ölçmek için sorulan sorulara verilen cevapların dağılımı ve ebeveynlerin COVID-19 hakkındaki kaygılarını ölçmek için sorulan sorulara verilen cevapların dağılımı sırasıyla Tablo 1-3'te listelenmiştir.

COVID-19'un ebeveynlerdeki farkındalığına ilişkin sorulan 20 soruya verilen cevaplara göre farkındalık puanları 40 ile 100 arasında değişmekte olup, ortalaması $72,89 \pm 11,23$ 'tür. (Güven aralığı (confidence interval, CI) %95 CI: 71.91-73.85) Puanı 33,3 ve altında olanları düşük düzeyde farkındalık olarak sınıflandığında, hiçbir ebeveynin bu grupta olmadığı; 33,3-66,6 arasında orta düzey farkındalık olarak sınıflandığında, bu grupta %28,5 oranında kişi olduğu; yüksek düzeyi ise 67 puan ve üzeri olarak sınıflandığında, bu grupta %71,5 oranında kişi olduğu görülmektedir (Tablo 4).

Ebeveynlerin sağlık çalışanı olması durumuna göre COVID-19'un farkındalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmış olup ($p=0,046$; $p < 0,05$); sağlık çalışanlarının puanı, sağlık çalışanı olmayanlardan yüksek bulunmuştur. Son 1 yıl içinde acil servise başvurma durumuna göre COVID-19'un farkındalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p < 0,05$). Başvuru sayısı 5'ten fazla olanların farkındalık puanı başvuru sayısı 1-5 arası olanlardan anlamlı düzeyde düşük saptanmıştır. COVID-19 hakkında toplumun bilgilendirilmesi açısından sosyal medyanın gücünün iyiye kullanıldığını düşünme durumuna göre COVID-19'un farkındalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p=0,035$; $p < 0,05$). Anlamlı farklılığın hangi gruptan

Tablo 1. Tanımlayıcı Özelliklerin Dağılımı			
		Min-Maks (Medyan)	Ort±SS
Yaş (yıl)		22-57 (36)	36,77±6,99
		N	%
Sağlık çalışanı	Evet	54	10,5
	Hayır	462	89,5
Çocuk sayısı	1 çocuk	196	38,0
	2 çocuk	220	42,6
	3ve üzeri	100	19,4
Çocuk aşılarının tam olması	Evet	486	94,2
	Bir kısmı	23	4,4
	Hayır	7	1,4
Medeni durum	Evli	488	94,6
	Bekâr	14	2,7
	Dul/Boşanmış	14	2,7
Eğitim durumu	İlkokul	63	12,2
	Ortaokul	48	9,3
	Lise	102	19,8
	Ön lisans	51	9,9
	Lisans	190	36,8
	Yüksek lisans	51	9,9
	Doktora	11	2,1
Sigara kullanımı	Evet	123	23,8
	Ara sıra	38	7,4
	Hayır	355	68,8
Evdeki kişi sayısı	1-2 kişi	16	3,1
	3-5 kişi	460	89,1
	6 ve üzeri	40	7,8
Son 1 yıl acil servise başvuru durumu	Hiç başvuru yapmadım	190	36,8
	1-5 arası	249	48,3
	5'ten fazla	77	14,9
Son 14 gün içerisinde COVID-19 şüpheli bir bireyle temas durumu	Evet	57	11,0
	Hayır	375	72,7
	Emin değilim	84	16,3

Tablo 1. Devamı			
		Min-Maks (Medyan)	Ort±SS
Yaş (yıl)		22-57 (36)	36,77±6,99
		N	%
Geçtiğimiz 1 ay içerisinde toplu taşıma araç kullanımı	Evet	107	20,7
	Hayır	409	79,3
Geçtiğimiz 1 ay içerisinde çocuk için sağlık kuruluşuna başvurma	Evet	212	41,1
	Hayır	299	57,9
	Hatırlamıyorum	5	1,0
Günde yüzünüze tahminen kaç defa dokunuyorsunuz?	Hiç dokunmuyorum	5	1,0
	10'dan az	226	43,8
	10'dan fazla	285	55,2
COVID-19 ile ilgili aşağıdaki risk faktörlerinden hangisine sahipsiniz?	DM	37	7,2
	Akciğer	35	6,8
	Kanser	18	3,5
	Kalp	26	5,0
	Karaciğer	15	2,9
	Böbrek	19	3,7
	Kan	13	2,5
	Diğer risk faktörleri	47	9,1
Çocuğun kullandığı ilaçlar	Kortikosteroid	3	0,6
	Actemra	3	0,6
	Plaquenil	2	0,4
	Diğer ilaçlar	28	5,4

DM: Diabetes mellitus

kaynaklandığını saptamak için yapılan ikili karşılaştırmalara göre; sosyal medyanın iyiye kullanıldığını düşünenlerin puanları emin olmayanlardan yüksek bulunmuştur ($p=0,037$; $p<0,05$). Diğer ikili karşılaştırmalarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$). Çocuk sayısı, evdeki kişi sayısı, eğitim durumu, çocuğun aşılarının tam ve takipli olması durumuna göre COVID-19'un farkındalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($p>0,05$) (Tablo 5).

Ebeveynlerin taşıdığı risk faktörlerine göre COVID-19'un farkındalık puanları incelendiğinde; risk faktörlerine göre

farkındalık puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği görülmektedir ($p>0,05$) (Tablo 6).

COVID-19'un ebeveynlerdeki anksiyeteye ilişkin sorulan 13 soruya verilen cevaplara göre anksiyete puanları 23,1 ile 100 arasında değişmekte olup, ortalaması $61,54\pm 13,26$ 'dır. (Güven aralığı (confidence interval, CI) %95 CI: 60.09-62.38) Puanı 33,3 ve altında olanları düşük düzeyde anksiyete olarak sınıflandığında, bu grupta %1,9 oranında kişi olduğu; 33,3-66,6 arasını orta düzey anksiyete olarak sınıflandığında, bu grupta %59,5 oranında kişi olduğu; yüksek düzeyi ise 67 puan ve üzeri olarak sınıflandığında, bu grupta %38,6 oranında kişi olduğu görülmektedir (Tablo 7).

Ebeveynlerin sağlık çalışanı olması durumuna göre COVID-19'un anksiyete puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmış olup ($p=0,016$; $p<0,05$); sağlık çalışanlarının puanı, sağlık çalışanı olmayanlardan düşük bulunmuştur. Çocukların aşılarının tam olması durumuna göre COVID-19'un anksiyete puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p=0,012$; $p<0,05$). Anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını saptamak için yapılan ikili karşılaştırmalara göre; çocukların aşılarının tam olanların puanları, tam olmayanlardan yüksek bulunmuştur ($p=0,021$; $p<0,05$). Eğitim durumuna göre COVID-19'un anksiyete puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p=0,036$; $p<0,05$). Anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını saptamak için yapılan ikili karşılaştırmalara göre; lise mezunlarının puanları lisans üzeri mezunlardan yüksek bulunmuştur ($p=0,044$; $p<0,05$). Evdeki kişi sayısına göre COVID-19'un anksiyete puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmış olup ($p=0,034$; $p<0,05$); evde 3 ve daha çok kişi yaşayanların puanları, evde 1-2 kişi yaşayanlardan yüksek bulunmuştur. Son 1 yıl içinde acil servise başvurma durumuna göre COVID-19'un anksiyete puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmıştır ($p=0,027$; $p<0,05$). Anlamlı farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını saptamak için yapılan ikili karşılaştırmalara göre; 1-5 kez başvuranların puanları, hiç başvurmayanlardan yüksek bulunmuştur ($p=0,029$; $p<0,05$). Çocuk sayısına göre COVID-19'un anksiyete puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($p>0,05$) (Tablo 8).

Kan hastalığı ve kanser öyküsü riski taşıyanların anksiyete puanları, riski taşımayanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük saptanmıştır ($p=0,034$; $p<0,05$) (Tablo 9).

COVID-19'un farkındalık puanları ile anksiyete puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($r=0,031$; $p=0,477$; $p>0,05$).

Tablo 2. Ebeveynlerin COVID-19'un Farkındalıklarını Ölçemeye İlişkin Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı			
		n	%
COVID-19'un nasıl bulaştığı hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünme	Evet	450	87,2
	Hayır	12	2,3
	Kararsızım	54	10,5
COVID-19'un belirtileri hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünme	Evet	426	82,6
	Hayır	29	5,6
	Kararsızım	61	11,8
Sizce COVID-19'un en önemli belirtileri	Yüksek ateş	470	91,1
	Öksürük	399	77,3
	Nefes Darlığı	429	83,1
	Diğer belirtiler	82	15,9
COVID-19'un aşısı olsa yaptırma isteği durumu	Evet	327	63,4
	Hayır	39	7,6
	Kararsızım	150	29,1
COVID-19 hakkında ailenizin ve çevrenizin yeteri kadar bilgilendirildiğini düşünme durumu	Evet	380	73,6
	Hayır	47	9,1
	Emin değilim	89	17,2
COVID-19 salgınının önlenebilir olduğunu düşünme durumu	Evet	329	63,8
	Hayır	38	7,4
	Emin değilim	149	28,9
COVID-19 salgınının ölümcül olduğunu düşünme durumu	Evet	416	80,6
	Hayır	43	8,4
	Emin değilim	57	11,0
Sağlık bakanlığının salgına karşı aldığı önlemleri yeterli bulma durumu	Evet	228	44,2
	Hayır	154	29,8
	Emin değilim	134	26,0
COVID-19 hakkında sağlık çalışanları tarafından bilgilendirilme durumu	Evet	166	32,2
	Hayır	343	66,4
	Hatırlamıyorum	7	1,4
COVID-19 salgınına karşı korunma	Sık El Yıkama	495	95,9
	El Dezenfektanı/Kolonya	379	73,4
	Kalabalıktan Uzak Durma	470	91,1
	Maske	297	57,6
	Diğer	77	14,9

Tablo 2. Devamı

		n	%
COVID-19'a bağlı vaka ve ¼l¼m sayılarının T¼rkiye'de azaltılabilmesi için yapılması gerekenler	Temizlik alışkanlıklarına	88	17,1
	Sağlıklı beslenme/Sağlıklı genetik altyapı	6	1,2
	Zorunlu durumlar haricinde evden dışarı çıkmama	71	13,8
	Bakanlıklar tarafından alınan ¼nlemler	122	23,6
	Hepsi	43	8,3
	Hiçbiri	186	36,0
COVID-19 ř¼pheli kişilerle temas ederseniz, kendinizi 14 g¼n boyunca evde karantinaya alırmısınız?	Evet	486	94,2
	Hayır	21	4,1
	Kararsızım	9	1,7
Yurtdışından herhangi bir yakınınz gelse, 14 g¼n içerisinde onu ziyarete gider miydiniz?	Evet	8	1,6
	Hayır	502	97,2
	Emin değilim	6	1,2
COVID-19 nedeniyle yurtdışı temaslı birinden uzak durmaya çalışıyor musunuz?	Evet	207	40,1
	Hayır	191	37,0
	Emin değilim	118	22,9
Sizce COVID-19 salgınının gereğinden fazla ¼nemsendięini d¼ř¼nme durumu	Evet	70	13,6
	Hayır	366	70,9
	Emin değilim	80	15,5
COVID-19 hakkında T¼rkiye'deki ve d¼nyadaki g¼ncel bilgileri takip ediyor musunuz?	Evet	477	92,4
	Hayır	8	1,6
	Bazen	31	6,0
COVID-19 hakkında bilgilendirilmeye ihtiyaınız olduğunu d¼ř¼n¼yor musunuz?	Evet	273	52,9
	Hayır	180	34,9
	Kararsızım	63	12,2
Size COVID-19 sebebiyle doktorunuz tarafından yatarak tedavi ¼nerilirse ne yaparsınız?	Kabul ederim	478	92,6
	Kabul etmem	2	0,4
	Bilmiyorum	36	7,0
COVID-19 tanısı kesinleşmiş biriyle temas ettiyseniz doktorunuz tarafından s¼r¼nt¼ ¼rneęi istenirse bu durumda ne yaparsınız?	S¼r¼nt¼ ¼rneęi veririm	465	90,1
	S¼r¼nt¼ ¼rneęi vermem	6	1,2
	Bilmiyorum	45	8,7
Çocuğunuz COVID-19 tanısı alsa bunu kimlerle paylaşırsınız?	Sadece eşimin bilmesini isterim	41	7,9
	Birinci derece akrabalarım ve arkadaşlarım a s¼ylerim	118	22,9
	ocuğumun takibini yapan doktorlara s¼ylerim	57	11,0
	Kimsenin bilmesini istemem	3	0,6
	Herkesi durumdan haberdar ederim	297	57,6

Tablo 3. COVID-19'un Ebeveynlerde Yarattığı Anksiyeteye İlişkin Sorulan Sorulara Verilen Cevapların Dağılımı			
		n	%
COVID-19'un anne karnındaki bebeğe geçebileceğini düşünme	Evet	173	33,5
	Hayır	126	24,4
	Emin değilim	217	42,1
COVID-19'un emzirme sırasında bebeğe geçebileceğini düşünme durumu	Evet	205	39,7
	Hayır	118	22,9
	Emin değilim	193	37,4
COVID-19'a karşı bağışıklığınızı arttırmak için vitamin kullanımı	Düzenli kullanıyorum	157	30,4
	Nadiren kullanıyorum	150	29,1
	Hiç kullanmadım	209	40,5
Aile bireylerinizin COVID-19'a yakalanmaları konusunda kaygılanma durumu	Çok endişeliyim	142	27,5
	Endişeliyim	230	44,6
	Biraz endişeliyim	114	22,1
	Hiç endişeli değilim	30	5,8
COVID-19'un size bulaşabileceği düşüncesi aşağıdaki durumlardan herhangi birisine yol açıyor mu?	Uyuşma/Karıncaşınma	20	3,9
	Sıcak/Ateş basmaları	108	20,9
	Halsizlik/Titreme	37	7,2
	Çok kötü şeyler olacak korkusu	219	42,4
	Kalp çarpıntısı	110	21,3
	Baş dönmesi/Sersemlik	25	4,8
	Boğuluyormuş gibi hissetme	72	14,0
	Nefes almada güçlük	72	14,0
	Ölüm korkusu	101	19,6
	Midede rahatsızlık hissi	81	15,7
Eğer COVID-19'a yakalanırsanız, iyileşme ihtimalinizi nasıl değerlendirirsiniz?	İyileşebileceğime inanmıyorum	70	13,5
	İyileşebileceğimden emin değilim	165	32,0
	İyileşebilirim	249	48,3
	Kesinlikle iyileşirim	32	6,2
İlgili hekimlerin size doğru zamanda COVID-19 tanısını koyabileceğini ve doğru tedavi uygulayabileceğini düşünme durumu	Evet	275	53,3
	Hayır	43	8,3
	Emin değilim	198	38,4

Tablo 3. Devamı			
		n	%
COVID-19'un anne karnında bulaşabilme riskinden dolayı gebeliğinizi sonlandırmayı düşün¼r müs¼n¼z?	Evet	17	3,3
	Hayır	425	82,4
	Emin değilim	74	14,3
COVID-19 salgını öncesine göre, öks¼rd¼kten, hapşırıldıktan ve burnunuza dokunduktan sonra ellerinizi daha sık yıkadığınızı düşün¼yor musunuz?	Evet	422	81,8
	Hayır	24	4,7
	Emin değilim	70	13,6
COVID-19 endişesi nedeniyle evden dışarı çıkmaktan kaçınma durumu	Evet	458	88,7
	Hayır	36	7,0
	Bazen	22	4,3
Aynı evi paylaştığınız bireylerden birine doktor tarafından COVID-19 ş¼phesi nedeniyle evde tedavi önerilirse, bu durumda ne yaparsınız?	Odaları ayırırım	335	64,9
	Evleri ayırırım	66	12,8
	Maske ile evde yaşamaya devam	104	20,2
	Hiçbir şey yapmam	11	2,1
COVID-19 ş¼pheli biriyle temas ettiyseniz doktorunuz tarafından sür¼nt¼ örneği istenirse bu durumda ne yaparsınız?	Sür¼nt¼ örneği veririm	445	86,2
	Sür¼nt¼ örneği vermem	2	0,4
	Bilmiyorum	69	13,4
Kendinizde COVID-19 belirtilerinin olduğunu düşün¼rseniz, nasıl bir yol izlersiniz?	Hiç vakit kaybetmeden bir sağlık kuruluşuna başvururum	227	44,0
	Birkaç gün belirtilerimi gözlemlerim kötüleşmedikçe sağlık kuruluşuna gitmem	87	16,9
	Sağlık personeli tanıdıklarıma hastaneye gidip gitmemem hususunda telefonla danışırım	47	9,1
	184'¼ arayarak ne yapmam gerektiğini Sağlık Bakanlığı'na danışırım	144	27,9
	Sağlık kuruluşuna gitmem evde karantinada kalırım	11	2,1

Tablo 4. COVID-19'un Farkındalık Puanlarının Dağılımı	
	COVID-19'un farkındalık puanları
Min-Mak (Medyan)	40-100 (75)
Ort±Ss	72,89±11,23
%95 CI	71,91-73,85
Orta düzeyde farkındalık	147 (%28,5)
Yüksek düzeyde farkındalık	369 (%71,5)

Tablo 5. COVID-19'un Farkındalık Puanlarının Değerlendirmesi					
		COVID-19'un farkındalık puanı			p
		Ortalama	Std. Sapma	Medyan	
Yaş (yıl)	r	-0,038			
	p	0,393			
Sağlık çalışanı	Evet	75,56	10,08	75,00	^a 0,046*
	Hayır	72,58	11,33	75,00	
Çocuk sayısı	1 çocuk	72,22	10,32	72,50	^b 0,497
	2 çocuk	73,52	11,82	75,00	
	3ve üzeri	72,80	11,64	75,00	
Çocuk aşılarının tam olması	Evet	73,13	11,14	75,00	^d 0,131
	Bir kısmı	69,13	12,67	70,00	
	Hayır	68,57	11,44	65,00	
Medeni durum	Evli	72,80	11,22	75,00	^b 0,724
	Bekâr	73,93	10,22	75,00	
	Dul/Boşanmış	75,00	13,16	75,00	
Eğitim durumu	İlkokul	71,67	12,15	70,00	^b 0,424
	Ortaokul	75,73	12,16	75,00	
	Lise	72,55	12,50	75,00	
	Ön lisans	73,63	11,62	75,00	
	Lisans	72,97	9,81	75,00	
	Lisans üzeri	71,61	11,08	72,50	
Sigara kullanımı	Evet	73,37	10,93	75,00	^b 0,753
	Ara sıra	71,84	10,03	72,50	
	Hayır	72,83	11,47	75,00	
Evdeki kişi sayısı	1-2 kişi	73,44	14,34	75,00	^b 0,938
	3-5 kişi	72,83	11,02	75,00	
	6 ve üzeri	73,38	12,47	75,00	
Son 1 yıl acil servise başvuru durumu	Hiç	72,08	11,65	75,00	^b 0,040*
	1-5 arası	74,06	10,91	75,00	
	5'ten fazla	70,10	10,93	70,00	
Son 14 gün içerisinde COVID-19 şüpheli bir bireyle temas durumu	Evet	74,47	11,48	75,00	^b 0,181
	Hayır	73,05	11,11	75,00	
	Emin değilim	71,07	11,51	70,00	
Geçtiğimiz 1 ay içerisinde toplu taşıma araç kullanımı	Evet	72,62	12,45	75,00	^a 0,796
	Hayır	72,96	10,91	75,00	
Geçtiğimiz 1 ay içerisinde çocuk için sağlık kuruluşuna başvurma	Evet	73,58	11,50	75,00	^d 0,444
	Hayır	72,44	11,03	75,00	
	Hatırlamıyorum	70,00	11,73	65,00	

^aStudent t test; ^bOneway Anova test; ^dKruskal Wallis Test; *p<0,05; **p<0,01

Tablo 5. Devamı

		COVID-19'un farkındalık puanı			p
		Ortalama	Std. Sapma	Medyan	
Çocuğun ilaç kullanma durumu	Evet	73,09	13,60	75,00	^a 0,929
	Hayır	72,87	11,06	75,00	
COVID-19'a karşı antibiyotik kullanımının faydalı olabileceğini düşünme durumu	Evet	77,31	12,00	80,00	^b 0,003**
	Hayır	72,84	10,85	75,00	
	Emin değilim	71,23	11,43	70,00	
COVID-19 hakkında toplumun bilgilendirilmesi açısından sosyal medyanın gücünün iyiye kullanıldığını düşünme durumu	Evet	73,55	10,97	75,00	^b 0,035*
	Hayır	73,50	11,33	75,00	
	Emin değilim	70,38	11,60	70,00	

^aStudent t test; ^bOneway Anova test; ^cKruskal Wallis Test; *p<0,05; **p<0,01

Tablo 6. Ebeveynin Taşıdığı Risklere Göre COVID-19'un Farkındalık Puanlarının Değerlendirmesi

		COVID-19'un farkındalık puanı			p
		Ortalama	Std. Sapma	Medyan	
COVID-19 ile ilgili aşağıdaki risk faktörlerinden hangisine sahipsiniz?					
DM	Evet	74,86	11,02	75,00	0,250
	Hayır	72,73	11,24	75,00	
Akciğer	Evet	74,57	9,50	75,00	0,488
	Hayır	72,77	11,34	75,00	
Kanser	Evet	73,61	9,52	75,00	0,893
	Hayır	72,86	11,29	75,00	
Kalp	Evet	73,65	10,64	75,00	0,810
	Hayır	72,85	11,27	75,00	
Karaciğer	Evet	73,33	13,18	80,00	0,796
	Hayır	72,87	11,18	75,00	
Böbrek	Evet	71,84	9,75	70,00	0,501
	Hayır	72,93	11,29	75,00	
Kan	Evet	72,69	13,17	75,00	0,946
	Hayır	72,89	11,19	75,00	
Diğer risk faktörleri	Evet	73,40	12,16	75,00	0,396
	Hayır	72,84	11,14	75,00	

^cMann Whitney U test; DM: Diabetes mellitus

Tablo 7. COVID-19'un Anksiyete Puanlarının Dağılımı

	COVID-19'un anksiyete puanları
<i>Min-Mak (Medyan)</i>	23,1-100 (61,2)
<i>Ort±Ss</i>	61,54±13,26
<i>%95 CI</i>	60,09-62,38
Düşük düzeyde anksiyete	10 (%1,9)
Orta düzeyde anksiyete	307 (%59,5)
Yüksek düzeyde anksiyete	199 (%38,6)

Tablo 8. COVID-19'un Anksiyete Puanlarına Göre Değerlendirmeler					
		COVID-19'un anksiyete puanı			p
		Ortalama	Std. Sapma	Medyan	
Yaş (yıl)	r	-0,014			
	p	0,749			
Sağlık çalışanı	Evet	57,12	13,42	53,85	^a 0,016*
	Hayır	61,72	13,18	61,54	
Çocuk sayısı	1 çocuk	61,81	13,72	61,54	^b 0,623
	2 çocuk	61,19	12,69	61,54	
	3 ve üzeri	60,23	13,66	61,54	
Çocuk aşılarının tam olması	Evet	61,60	13,15	61,54	^d 0,012*
	Bir kısmı	57,53	13,70	53,85	
	Hayır	48,35	13,11	46,15	
Medeni durum	Evli	61,18	13,39	61,54	^b 0,775
	Bekâr	63,74	12,23	65,38	
	Dul/Boşanmış	60,99	9,76	61,54	
Eğitim durumu	İlkokul	59,83	12,00	61,54	^b 0,036*
	Ortaokul	58,49	13,35	57,69	
	Lise	64,40	12,76	61,54	
	Ön lisans	61,09	11,35	61,54	
	Lisans	61,70	13,43	61,54	
	Lisans üzeri	58,31	15,29	53,85	
Sigara kullanımı	Evet	64,85	14,07	61,54	^b 0,002**
	Ara sıra	61,54	13,26	61,54	
	Hayır	59,96	12,77	61,54	
Evdeki kişi sayısı	1-2 kişi	54,33	10,68	53,85	^a 0,034*
	3-5 kişi	61,46	13,29	61,54	
Son 1 yıl acil servise başvuru durumu	Hiç	59,19	13,20	61,54	^b 0,027*
	1-5 arası	62,50	13,48	61,54	
	5'ten fazla	62,24	12,24	61,54	
Son 14 gün içerisinde COVID-19 şüpheli bir bireyle temas durumu	Evet	61,27	11,98	61,54	^b 0,350
	Hayır	61,66	13,42	61,54	
	Emin değilim	59,34	13,38	61,54	
Geçtiğimiz 1 ay içerisinde toplu taşıma araç kullanımı	Evet	61,83	12,68	61,54	^a 0,608
	Hayır	61,09	13,42	61,54	
Geçtiğimiz 1 ay içerisinde çocuk için sağlık kuruluşuna başvurma	Evet	62,26	13,10	61,54	^d 0,196
	Hayır	60,41	13,35	61,54	
	Hatırlamıyorum	67,69	12,64	61,54	

^aStudent t test; ^bOneway Anova test; ^dKruskal Wallis Test; *p<0,05; **p<0,01

Tablo 8. Devamı					
		COVID-19'un farkındalık puanı			p
		Ortalama	Std. Sapma	Medyan	
Çocuğun ilaç kullanma durumu	Evet	60,86	15,07	61,54	^a 0,863
	Hayır	61,27	13,14	61,54	
COVID-19'a karşı antibiyotik kullanımının faydalı olabileceğini düşünme durumu	Evet	62,54	11,29	61,54	^b 0,005**
	Hayır	59,85	13,21	61,54	
	Emin değilim	64,12	13,70	61,54	
COVID-19 hakkında toplumun bilgilendirilmesi açısından sosyal medyanın gücünün iyiye kullanıldığını düşünme durumu	Evet	61,03	13,37	61,54	^b 0,868
	Hayır	61,25	13,24	61,54	
	Emin değilim	61,83	13,09	61,54	

^aStudent t test; ^bOneway Anova test; ^cKruskal Wallis Test; *p<0,05; **p<0,01

Tablo 9. Ebeveynin Taşıdığı Risklere Göre COVID-19'un Anksiyete Puanları Değerlendirmeleri					
		COVID-19'un anksiyete puanı			p
		Ortalama	Std. Sapma	Medyan	
COVID-19 ile ilgili aşağıdaki risk faktörlerinden hangisine sahipsiniz?					
DM	Evet	58,84	14,75	53,85	0,246
	Hayır	61,43	13,14	61,54	
Akciğer	Evet	61,76	14,75	61,54	0,716
	Hayır	61,20	13,17	61,54	
Kan-Kanser Hematolojik - Onkolojik Hastalıklar	Evet	55,52	14,48	53,85	0,034*
	Hayır	61,51	13,16	61,54	
Kalp	Evet	61,24	14,83	61,54	0,866
	Hayır	61,24	13,19	61,54	
Karaciğer	Evet	60,51	15,89	61,54	0,994
	Hayır	61,26	13,20	61,54	
Böbrek	Evet	58,30	14,35	53,85	0,324
	Hayır	61,35	13,22	61,54	
Diğer risk faktörleri	Evet	62,85	12,46	61,54	0,415
	Hayır	61,08	13,34	61,54	

^cMann Whitney U test; DM: Diabetes mellitus

4. Tartışma

Enfeksiyon ve ölüme yol açan ancak kesin tedavisi henüz bilinmeyen bu küresel gizli düşman toplumda ruhsal açıdan olumsuz etkilenmelere sebep olmaktadır. Kaygı, kişinin, güncel koşullar tarafından tümüyle öngörülmemen, kötü bir şeyin olmasını beklediği hoş olmayan bir duygu olarak deneyimlenir. Çocuklar ve ebeveynleri de bu durumda önemli ölçüde stres ve kaygıya maruz kalmaktadır. Ruh sağlığı, iyi bir yaşam kalitesi için en önemli koşul olarak kabul edilmektedir. Stresli olaylar, bireyleri psikiyatrik bozukluklara, özellikle de depresyona yatkın hale getirebilen güçlü olumsuz çevresel faktörlerdir (10). Mackolil J & J salgın sırasında halkın anksiyete ve depresyon gibi olumsuz duygusal tepkiler yaşadığından söz etmektedir (11). Ebeveynler, COVID-19 salgın sürecinde çocuklarının davranış değişikliklerine nasıl tepki verebilecekleri konusunda çaresiz kalmakta, hissettikleri derin kaygı zihinleri için önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Tavsiye almak için terapisti aramayı önemseyen ebeveynler çocuklarının duygularını değerlendirirken korkudan üzüntüye, stresten hayal kırıklığına kadar değişik ruh halleri sergileyebilmektedir. Malberg ve arkadaşları ebeveynlere çocukları için bu konuda yardımların önemini vurgulamışlardır (12).

Bir çalışmada, ebeveynlerin salgın tehdidi nedeniyle endişe düzeylerinin yükseldiği gösterilmiştir. Katılımcıların yaklaşık üçte biri salgın önlemlerine karşı koymada yetersiz kaldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %20'si hayatları veya planları üzerinde çok az etkiden söz etmekte iken sadece %20'si çok hazırlıklı olduklarını belirtmişlerdir. % 10 katılımcı hükümetin salgını önleyebileceğinden emin olduklarını belirtmişlerdir (13). Bir başka çalışmada ise Çinli katılımcıların %80'i hükümetin problemi çözeceğine tam olarak güvenmektedir. Hubei, Şangay

ve Pekin gibi illerde kaygı daha bariz olup kentsel alanlarda özellikle yüksek eğitimliler daha endişeli bulunmuşlardır (14). Çalışmamızda ise Sağlık Bakanlığının salgına karşı aldığı önlemleri yeterli bulma oranı %44,2 olarak bulunmuştur. COVID-19'a bağlı vaka ve ölüm sayılarının Türkiye'de azaltılabilmesi için yapılması gerekenler arasında en yüksek oranda %23,6 ile bakanlık tarafından alınan önlemler bulunmaktadır. Çin'de yapılan çalışmanın aksine bizim çalışmamızda eğitim durumu yükseldikçe anksiyete puanlarının azaldığı görülmektedir.

COVID-19 salgınından önemli ölçüde etkilenen İran'da 3787 katılımcı ile yapılan bir çalışmada kaygı puanı 30-39 yaş arası kadınlarda anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. % 78,5 oranındaki katılımcı, yaşlı ve kronik hastalıkların daha yüksek risk taşıdığını belirtmişlerdir. Kronik hastalıkları olanlar genel olarak daha yüksek strese sahip kişiler olup, orta yaş grupları ve işçi sınıfındakiler çoklu sosyal, ekonomik ve kişisel stres faktörleri nedeniyle daha fazla stres yaşamıştır. Yüksek eğitim düzeyindekiler daha düşük stres düzeyinde bulunmuşlardır (15). İran'da yapılmış çalışmanın aksine, çalışmamızda ebeveynin taşıdığı kronik risk faktörlerine göre COVID-19'un anksiyete puanları incelendiğinde; kan hastalığı ve kanser öyküsü riski taşıyanların anksiyete puanları, riski taşımayanlardan anlamlı düzeyde düşük saptanmıştır. Ebeveynin taşıdığı risk faktörlerine göre farkındalık puanlarının ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği, eğitim durumu yükseldikçe anksiyete puanlarının azaldığı görülmektedir.

Hindistan'da yapılan ebeveynler arasında anksiyete ve farkındalığı araştıran bir çalışmada, kadınlar ve lisans derecesine sahip olanlarda anksiyete ve farkındalık düzeylerinin düşük, erkekler, lisans üstü eğitimliler ile gayrimüslimlerde COVID-19 farkındalığının yüksek olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların çoğunun çok endişeli olduğu ifade edilmiştir (16). Çin'de kesitsel bir çalışmada COVID-19 salgın sürecinde, anksiyete, depresyon, uykusuzluk ve somatizasyon yaygınlığı %12,7 bulunmuştur (17). Bizim çalışmamızda yüksek düzeyde farkındalık %71,5 olarak belirlenmiş olup yaş, eğitim durumu ve medeni durum ile farkındalık arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Anksiyete düzeylerine gelince orta düzeyde anksiyete %59,5 oranındayken, yüksek düzeyde anksiyete ise %38,6 bulunmuştur.

Katılımcıların telefon anketine yanıt verdiği bir diğer çalışmada, aynı hanede ortalama dört kişinin yaşadığı gözlenmiştir. Çoğunluğun yaygın semptomlardan haberdar olduğu ve salgına yanıt olarak algı, korku, stres ve davranış değişiklikleri

gösterilmiştir (18). Çalışmamızda evdeki kişi sayısı arttıkça anksiyete puanlarının yükseldiği tespit edilmiştir.

Çin'de birinci basamak sağlık kuruluşlarında çalışan katılımcılarda kaygı görülme sıklığı %23 oranında bulunmuştur (19). Burhamah W ve arkadaşlarının yapmış olduğu bir çalışmada, katılımcıların % 71,59'u üniversite lisans dereceli, % 6,82'si sağlık çalışanı olan katılımcıların %7,96'sında geçmiş psikiyatrik öyküsü mevcut olup, % 32,04'ü kronik tıbbi bir hastalık anamnezi vermiştir. Depresif belirtiler %30,13, anksiyete belirtileri %25,28 düzeyindedir(20). Araştırmamızda depresyon, anksiyete ve psikoz tanısı almış ebeveynler ile adölesan ebeveynler çalışma dışı bırakıldı. Bununla beraber anket çalışmamıza dahil edilen ebeveynlerin %10,5'i sağlık çalışanıdır.

Bangladeş'te 1.589 kişi ile yapılan çalışmada katılımcıların %80,5'i kalabalık alanlardan kaçındığını, % 94'ü çocuklarına izin vermediğini bildirmiştir (21). Bu çalışmada çocuk sayısına göre COVID-19'un anksiyete ve farkındalık puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ancak çocuğunun aşılarda tam olanların anksiyete puanları, tam olmayanlardan yüksek bulunmuştur. COVID-19 endişesi nedeniyle evden dışarı çıkmaktan kaçınma oranı ise %88,7 bulunmuştur.

Salgın yayılımını engellemek için oluşturulan kısıtlama, aile bağlarını güçlendirme fırsatı olabilecek iken, aile içi şiddet vakalarında artış, ailede kişisel alan eksikliği ve can sıkıntısının mevcudiyeti gibi istenmeyen olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir (22). Karantina ve izolasyonda kaygı, korku, huzursuzluk, sinirlilik hali, çaresizlik hissi, kas ağrıları, motivasyon kaybı, uykusuzluk, öfke ve tahammülsüzlük, tükenmişlik ve yalnızlık duyguları izlenebilmektedir. Enfeksiyon yayıldıkça anksiyete, uykusuzluk, virüse yakalanma korkusu, hayal kırıklığı ve sinirlilik gibi belirtiler artmaktadır (23). Çalışmamızda katılımcıların % 94,2 gibi büyük çoğunluğu karantina konusunda iyimser düşünmektedir.

5. Sonuç

COVID-19 pandemisi her geçen gün artan vaka ve ölüm sayısı ile toplumda ruhsal açıdan olumsuz etkilenmelere, yıkıcı tablolar oluşturmaya, devam etmektedir. Hala kesin bir tedavisi bulunamayan, aşılamanın henüz yeterli olmadığı bu önemli salgından korunmak, hayati bir önem taşımaktadır. Çalışmamızda, ebeveynlerin bu önemli sağlık sorunu hakkında yeterli bilgiye sahip oldukları ve farkındalıklarının yeterli olduğunu görmek sevindirici olmakla beraber, kaygıların yüksek olması dikkat çekicidir. Ebeveynler ve çocuklarının

ruhsal ve fiziksel sağlığını korumak için sağlık çalışanları, anne ve babalara nasıl davranacakları hususunda önderlik etmelidir. Tüm ebeveynlerin, hastalığın semptomları, bulaş ve korunma yollarını bilmesi gerekmektedir. Bu bilincin sağlanması hususunda atılacak her adım değerlidir. Araştırmamız, bir yandan sağlık personeline yönlendirici olurken, ilerde yapılacak araştırmalara zemin hazırlayacaktır.

6. Sınırlılıklar

Araştırmanın yapıldığı sağlık kuruluğu, pandemi sırasında büyük bir hastane olarak hizmet verdiğinden, COVID-19 şüpheli veya COVID-19 kesin tanılı ebeveynler çalışmaya dahil edilmedi. QR kodu uygulaması kullanamayan ve okur yazar olmayan ebeveynler, depresyon, anksiyete ve psikoz tanısı almış ebeveynler ile adölesan ebeveynler çalışma dışı bırakıldı.

Çalışmaya, QR kodu uygulaması kullanabilen ve 18 yaş üzerinde olan gönüllü ebeveynler dahil edildi.

İnternete veya telefona erişiminin olmaması gibi sosyoekonomik ve teknik nedenlerden dolayı bazı ebeveynlere çevrimiçi anket yapılamadı.

Pandemi koşulları yüzünden yazılı formların dağıtılmasından kaçınıldı, sadece internet yoluyla yanıtlar toplandı ve taraf tutma olasılığını engelleyebilmek adına yüz yüze veya telefon ile veri toplama araçları tercih edilmedi. Telefonunda QR kodu kullanım özelliği bulunmayan veya QR kodu kullanım özelliğini uygulayamayan ebeveynlerin çalışmaya dahil edilememesi önemli bir limitasyon olmuştur.

Korku ve anksiyete nedeniyle polikliniğe başvuran hasta sayısının azalması nedeniyle çalışma süresi uzatılarak hedeflenen ebeveyn sayısına ulaşılmıştır. Ebeveynlerin demografik verilerinde homojen bir dağılım yapılamamıştır. Yanlış sonuçlardan kaçınmak için Türkçe'yi okumakta ve anlamakta güçlük çeken hastalara anket uygulanmadı. Soru sayısı fazlalığı anketin tümüyle yanıtlanmasını güçleştirmiştir. Bu durum gönüllü sayısını düşürmemize neden olmuştur.

Acil servise başvuran tüm ebeveynlerin bir bölümüne acil tanı ve tedavi ihtiyacı nedeniyle anket uygulanamadı.

Çalışma pandeminin ilk ortaya çıktığı zamanda yapıldığı için polikliniklere başvuran sağlıklı veya hasta çocukların COVID-19 enfeksiyonu geçirip geirmediğine göre bir değerlendirme yapılamamıştır. Çocukların yaş grubuna göre ebeveyn kaygısı veya farkındalığında değişiklik olup olmadığı değerlendirilememiştir.

Anketin yapıldığı zaman diliminde henüz aşılar üretilmediğinden COVID-19 aşısı ile ilgili ayrıntılı sorular tercih edilmemiştir.

Yazar katkısı

Araştırma fikri ve tasarımı: RMP ve HİE; veri toplama: RMP ve HİE; sonuçların analizi ve yorumlanması: RMP ve HİE; araştırma metnini hazırlama: RMP ve HİE. Tüm yazarlar araştırma sonuçlarını gözden geçirdi ve araştırmanın son halini onayladı.

Etik kurul onayı

Bu araştırma için İstanbul Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ümraniye Eğitim ve Araştırma Hastanesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay alınmıştır (Karar no: B.10.1.TKH.4.34.H.GP.0.01-84/14.04.2020).

Finansal destek

Yazarlar araştırma için finansal bir destek almadıklarını beyan etmiştir.

ıkar atışması

Yazarlar herhangi bir çıkar atışması olmadığını beyan etmiştir.

Author contribution

Study conception and design: RMP and HİE; data collection: RMP and HİE; analysis and interpretation of results: RMP and HİE; draft manuscript preparation: RMP and HİE. All authors reviewed the results and approved the final version of the manuscript.

Ethical approval

The study was approved by the Istanbul Health Sciences University Umraniye Training and Research Hospital Clinical Research Ethics Committee (Protocol no. B.10.1.TKH.4.34.H.GP.0.01-84/14.04.2020).

Funding

The authors declare that the study received no funding.

Conflict of interest

The authors declare that there is no conflict of interest.

Kaynaklar

1. Wang C, Pan R, Wan X, et al. Immediate Psychological Responses and Associated Factors during the Initial Stage of the 2019 Coronavirus Disease (COVID-19) Epidemic among the General Population in China. *Int J Environ Res Public Health*. 2020;17(5):1729. Published 2020 Mar 6. doi:10.3390/ijerph17051729
2. Bakshi AJ, Deshmukh J, Kumar S. The psychology of pandemics: preparing for the next global outbreak of infectious disease, *British Journal of Guidance & Counselling* 2021;49(4): 633-636. doi: 10.1080/03069885.2021.1949809
3. Ettman CK, Abdalla SM, Cohen GH, Sampson L, Vivier PM, Galea S. Prevalence of Depression Symptoms in US Adults Before and During the COVID-19 Pandemic. *JAMA Netw Open*. 2020;3(9):e2019686. Published 2020 Sep 1. doi:10.1001/jamanetworkopen.2020.19686

4. Türkiye Sağlık Bakanlığı. COVID-19 Bilgilendirme Sayfası. https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/38712/0/veli-bilgilendirme-rehberipdf.pdf?_tag1=669A0E4BFE9DDBEF282E30272CF37A9BD1D9117C
5. Türkiye Sağlık Bakanlığı. COVID-19 Bilgilendirme Sayfası. 7 Aralık 2020. <https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/39551/0/covid-19rehberigenelbilgileripidemiolojivetanipdf.pdf>
6. Türkiye Sağlık Bakanlığı. COVID-19 Bilgilendirme Sayfası. 1 Haziran 2020. <https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/37699/0/covid-19rehberienfeksiyonkontroluveizolasyonpdf.pdf>
7. Türkiye Sağlık Bakanlığı. COVID-19 Bilgilendirme Sayfası. 9 Mart 2021. <https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/40282/0/covid19-saglikkurumlarindacalismarehberievenfeksiyonkontrolonlemleripdf.pdf>
8. Beck AT, Epstein N, Brown G, Steer RA. An inventory for measuring clinical anxiety: psychometric properties. *J Consult Clin Psychol.* 1988;56(6):893-897. doi:10.1037//0022-006x.56.6.893
9. Akgül A, Çevik O. (2003), İstatistiksel Analiz Teknikleri, Emek Ofset, Ankara.
10. Evans AM, Jonas M, Lantos J. Pediatric Palliative Care in a Pandemic: Role Obligations, Moral Distress, and the Care You Can Give. *Pediatrics.* 2020;146(1):e20201163. doi:10.1542/peds.2020-1163
11. Mackolil J, Mackolil J. Addressing psychosocial problems associated with the COVID-19 lockdown. *Asian J Psychiatr.* 2020;51:102156. doi:10.1016/j.ajp.2020.102156.
12. Bate J, Malberg N. Containing the Anxieties of Children, Parents and Families from a Distance During the Coronavirus Pandemic. *J Contemp Psychother.* 2020;50(4):285-294. doi:10.1007/s10879-020-09466-4.
13. Wolf MS, Serper M, Opsasnick L, et al. Awareness, Attitudes, and Actions Related to COVID-19 Among Adults With Chronic Conditions at the Onset of the U.S. Outbreak: A Cross-sectional Survey. *Ann Intern Med.* 2020;173(2):100-109. doi:10.7326/M20-1239
14. Han B, Zhao T, Liu B, et al. Public Awareness, Individual Prevention Practice, and Psychological Effect at the Beginning of the COVID-19 Outbreak in China. *J Epidemiol.* 2020;30(10):474-482. doi:10.2188/jea.JE20200148
15. Maarefvand M, Hosseinzadeh S, Farmani O, Safarabadi Farahani A, Khubchandani J. Coronavirus Outbreak and Stress in Iranians. *Int J Environ Res Public Health.* 2020;17(12):4441. Published 2020 Jun 20. doi:10.3390/ijerph17124441
16. Abir T, Kalimullah NA, Osuagwu UL, et al. Factors Associated with the Perception of Risk and Knowledge of Contracting the SARS-Cov-2 among Adults in Bangladesh: Analysis of Online Surveys. *Int J Environ Res Public Health.* 2020;17(14):5252. Published 2020 Jul 21. doi:10.3390/ijerph17145252.
17. Song L, Wang Y, Li Z, Yang Y, Li H. Mental Health and Work Attitudes among People Resuming Work during the COVID-19 Pandemic: A Cross-Sectional Study in China. *Int J Environ Res Public Health.* 2020;17(14):5059. Published 2020 Jul 14. doi:10.3390/ijerph17145059.
18. Kuang J, Ashraf S, Das U, Bicchieri C. Awareness, Risk Perception, and Stress during the COVID-19 Pandemic in Communities of Tamil Nadu, India. *Int J Environ Res Public Health.* 2020;17(19):7177. Published 2020 Sep 30. doi:10.3390/ijerph17197177
19. Huang JZ, Han MF, Luo TD, Ren AK, Zhou XP. [Mental health survey of medical staff in a tertiary infectious disease hospital for COVID-19]. *Zhonghua Lao Dong Wei Sheng Zhi Ye Bing Za Zhi.* 2020 Mar 20;38(3):192-195. Chinese. doi: 10.3760/cma.j.cn121094-20200219-00063. PMID: 32131151.
20. Burhamah W, AlKhayyat A, Oroszlányová M, et al. The psychological burden of the COVID-19 pandemic and associated lockdown measures: Experience from 4000 participants. *J Affect Disord.* 2020;277:977-985. doi:10.1016/j.jad.2020.09.014.
21. Paul A, Sikdar D, Hossain MM, et al. Knowledge, attitudes, and practices toward the novel coronavirus among Bangladeshis: Implications for mitigation measures. *PLoS One.* 2020;15(9):e0238492. Published 2020 Sep 2. doi:10.1371/journal.pone.0238492.
22. Humphreys KL, Myint MT, Zeanah CH. Increased Risk for Family Violence During the COVID-19 Pandemic. *Pediatrics.* 2020;146(1):e20200982. doi:10.1542/peds.2020-0982.
23. Tang W, Hu T, Hu B, et al. Prevalence and correlates of PTSD and depressive symptoms one month after the outbreak of the COVID-19 epidemic in a sample of home-quarantined Chinese university students. *J Affect Disord.* 2020;274:1-7. doi:10.1016/j.jad.2020.05.009.

Coronavirus (COVID-19) Salgınında Ebeveynlerin Psikolojisi ve Farkındalık Düzeyleri

1- Kaç yaşındasınız? .....

2- Medeni durumunuz nedir? Evli Bekar Dul/Boşanmış

3- Eğitim durumunuz nedir?
 İlkokul Ortaokul Lise Önlisans Lisans
 Yüksek Lisans Doktora

4- Sağlık çalışanı mısınız? Evet Hayır

5- Kaç çocuğunuz var? 1 2 3 ve daha fazla

6- Çocuğunuzun aşıları tam ve takipli mi?
 Evet Hayır Emin değilim, hatırlamıyorum

7- Geçtiğimiz 1 ay içerisinde toplu taşıma araçlarını kullandınız mı?
 Evet Hayır

8- Sigara kullanıyor musunuz?
 Hiç kullanmıyorum Yarım paketten az kullanıyorum (10 adetten az)
 Yarım paket ile 1 paket arası kullanıyorum (10-20 adet)
 1 paketten fazla kullanıyorum (20 adetten fazla)

9- Günde yüzünüze tahminen kaç defa dokunuyorsunuz?
 Hiç dokunmuyorum 10'dan az 10'dan çok

10- Son 1 yıl içinde kaç defa acil servise başvurduunuz?
 Hiç başvurmadım 1-5 kez 5 ve üzeri

11- Son 14 gün içerisinde Coronavirus (COVID-19) şüpheli bir bireyle temasınız oldu mu? Evet Hayır Bilmiyorum

12- Son 1 ay içinde çocuğunuz için herhangi bir sağlık kuruluşuna başvurduunuz mu?
 Evet Hayır Hatırlamıyorum

13- Coronavirus (COVID-19)'un nasıl bulaştığı hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?
 Evet Hayır Kararsızım

14- Coronavirus (COVID-19)'un belirtileri hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz? Evet Hayır Kararsızım

15- Sizde Coronavirus (COVID-19)'ün en önemli belirtileri hangileridir? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)
 Yüksek Ateş Öksürük Nefes Darlığı
 Diğer (Lütfen belirtiniz): .....

16- Coronavirus (COVID-19)'un anne karındaki bebeğe geçebileceğini düşünüyor musunuz? Evet Hayır Emin değilim

17- Coronavirus (COVID-19)'un emzirme sırasında bebeğe geçebileceğini düşünüyor musunuz? Evet Hayır Emin değilim

18- Coronavirus (COVID-19)'un aşısı olsa yaptırır mısınız?
 Evet Hayır Kararsızım

19- Coronavirus (COVID-19) hakkında ailenizin ve çevrenizin yeterli kadar bilgilendirildiğini düşünüyor musunuz?
 Evet Hayır Emin değilim

20- Coronavirus (COVID-19) hakkında toplumun bilgilendirilmesi açısından sosyal medyanın gücünün iyiye kullanıldığını düşünüyor musunuz?
 Evet Hayır Emin değilim

21- Coronavirus (COVID-19) ile ilgili aşağıdaki risk faktörlerinden hangisine sahipsiniz? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)
 Diyabet Hipertansiyon Kalp hastalıkları Akciğer
 Karaciğer Böbrek Tiroid Kanser
 Diğer (Lütfen belirtiniz): .....

22- Coronavirus (COVID-19) salgınının önlenilebilir olduğunu düşünüyor musunuz?
 Evet Hayır Emin değilim

23- Coronavirus (COVID-19) salgınının ölümcül olduğunu düşünüyor musunuz?
 Evet Hayır Emin değilim

24- Sağlık bakanlığının salgına karşı aldığı önlemleri yeterli buluyor musunuz?
 Evet Hayır Emin değilim

25- Coronavirus (COVID-19) hakkında sağlık çalışanları tarafından bilgilendirildiniz mi?
 Evet Hayır Hatırlamıyorum

26- Coronavirus (COVID-19) salgınına karşı korunuyor musunuz? Korunuyorsanız aşağıdakilerden hangisini uyguluyorsunuz? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)
 Sık el yıkama El dezenfektanı/Kolonya Eldiven
 Kalabalık alanlardan uzak durma Maske
 Diğer (Lütfen belirtiniz): .....

27- Coronavirus (COVID-19)'a karşı antibiyotik kullanımının faydalı olabileceğini düşünüyor musunuz?
 Evet Hayır Emin değilim

28- Daha önce hiç grip aşısı yaptırdınız mı?
 Evet Hayır Hatırlamıyorum

29- Çocuğunuz herhangi bir hastalık nedeniyle aşağıdaki ilaçlardan en az birini kullanıyor mu? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)
 Kortikosteroid Actemra
 Plaquenil Hiçbiri

30- Coronavirus (COVID-19)'a karşı çocuğunuzun bağışıklığını arttırmak için vitamin kullanıyor musunuz?
 Düzenli kullanıyorum Bazen kullanıyorum Kullanmıyorum

31- Evde kaç kişi yaşıyorsunuz?
 1 2 3-5 6 ve 6'dan fazla

32- Aile bireylerinizin Coronavirus (COVID-19)'a yakalanmaları konusunda kaygılanıyor musunuz?
 Çok endişeliyim Endişeliyim
 Biraz endişeliyim Hiç endişe etmiyorum

33- Coronavirus (COVID-19)'un çocuğunuza bulaşabileceği düşüncesi sizde aşağıdaki durumlardan herhangi birisine yol açıyor mu? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)
 Uyuşma/Karınalanma Sıcak/Ateş basmaları
 Halsizlik/Titreme Çok kötü şeyler olacak korkusu
 Kalp çarpıntısı Baş dönmesi/Sersemlik
 Boğuluyormuş gibi hissetme Nefes almada güçlük
 Ölüm korkusu Midede rahatsızlık hissi
 Diğer (Lütfen belirtiniz): .....

34- Eğer Coronavirus (COVID-19)'a yakalanırsanız, iyileşme ihtimalinizi nasıl değerlendirirsiniz?
 İyileşebileceğime inanmıyorum İyileşebileceğimden emin değilim
 İyileşebilirim Kesinlikle iyileşirim

35- İlgili hekimlerin size doğru zamanda Coronavirus (COVID-19) tanısını koyabileceğini ve doğru tedavi uygulayabileceğini düşünüyor musunuz?
 Evet Hayır Emin değilim

36- Coronavirus (COVID-19)'a bağlı vaka ve ölüm sayılarının Türkiye'de azaltılabileceğini aşağıdakilerden hangisi sağlayabilir? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)
 Temizlik alışkanlıkları Sağlıklı beslenme/Sağlıklı genetik altyapı
 Zorunlu durumlar haricinde evden dışarı çıkmama
 Bakanlıklar tarafından alınan önlemler
 Diğer (Lütfen belirtiniz): .....

37- Coronavirus (COVID-19) şüpheli kişilerle temas ederseniz, kendinizi 14 gün boyunca evde karantinaya alır mısınız?
 Evet Hayır Kararsızım

38- Yurtdışından herhangi bir yakınınız gelse, 14 gün içerisinde onu ziyarete gider miydiniz? Evet Hayır Emin değilim

39- Coronavirus (COVID-19)'un anne karında bulaşabilme riskinden dolayı gebeliğinizi sonlandırmayı düşünür müydünüz?
 Evet Hayır Emin değilim

40- Coronavirus (COVID-19) salgını öncesine göre, öksürükdten, hapşırıktan ve burununa dokunduktan sonra ellerinizi daha sık yıkadığınızı düşünüyor musunuz?
 Evet Hayır Emin değilim

41- Sizde Coronavirus (COVID-19) salgınının gereğinden fazla önemsendiğini düşünüyor musunuz?
 Evet Hayır Emin değilim

42- Coronavirus (COVID-19) endişesi nedeniyle evden dışarı çıkmaktan kaçınıyor musunuz? Evet Hayır Bazen

43- Coronavirus (COVID-19) hakkında Türkiye'deki ve dünyadaki güncel bilgileri takip ediyor musunuz? Evet Hayır Bazen

44- Coronavirus (COVID-19) nedeniyle yurtdışı temaslı birinden uzak durmaya çalışıyor musunuz? Evet Hayır Kararsızım

45- Coronavirus (COVID-19) hakkında bilgilendirilmeye ihtiyacınız olduğunu düşünüyor musunuz?
 Evet Hayır Emin değilim

46- Kendinizde Coronavirus (COVID-19) belirtilerinin olduğunu düşünüyorsanız, nasıl bir yol izlersiniz?
 Hiç vakit kaybetmeden bir sağlık kuruluşuna başvururum
 Birkaç gün belirtilerimi gözlemlerim kötüleşmedikçe sağlık kuruluşuna gitmem
 Sağlık personeli tanıdıklarına hastaneye gidip gitmemem hususunda telefonla danışırım
 184'ü arayarak ne yapmam gerektiğini Sağlık Bakanlığı'na danışırım
 Sağlık kuruluşuna gitmem evde karantinada kalırım
 Herhangi bir önlem almam gerektiğini düşünmüyorum

47- Size Coronavirus (COVID-19) sebebiyle doktorunuz tarafından yatarak tedavi önerilirse bu durumda ne yaparsınız?
 Tedaviyi kabul ederim
 Tedaviyi reddederim
 Bilmiyorum

48- Aynı evi paylaştığınız bireylerden birine doktor tarafından Coronavirus (COVID-19) şüphesi nedeniyle evde tedavi önerilirse, bu durumda ne yaparsınız?
 Odaları ayırırım Evleri ayırırım
 Maske ve diğer koruyucu önlemleri alarak aynı şekilde yaşamaya devam ederim
 Diğer (Lütfen belirtiniz): .....

49- Coronavirus (COVID-19) şüpheli biriyle temas ettiyseniz doktorunuz tarafından sürüntü örneği istenirse bu durumda ne yaparsınız?
 Sürüntü örneği vermem
 Sürüntü örneği veririm
 Bilmiyorum

50- Coronavirus (COVID-19) tanısı kesinleşmiş biriyle temas ettiyseniz doktorunuz tarafından sürüntü örneği istenirse bu durumda ne yaparsınız?
 Sürüntü örneği vermem
 Sürüntü örneği veririm
 Bilmiyorum

51- Çocuğunuz Coronavirus (COVID-19) tanısı alsın bunu kimlerle paylaşırsınız?
 Sadece eşimin bilmesini isterim
 Birinci derece akrabalarıma ve arkadaşlarıma söylerim
 Çocuğumun takibini yapan doktorlara söylerim
 Kimse bilmesini istemem
 Herkesi durumdan haberdar ederim